

انقراض کامل شمشادها نزدیک است

شمشادهای هیرکانی درختانی ارزشمند و جزو ذخایر جنگلی ما محسوب می شوند اما از سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ به علت طغیان دو آفت؛ بلایت و "پروانه برگ خوار" حدود ۴۰ میلیون اصله از شمشادهای ۲۰۰ تا ۳۰۰ ساله را از دست دادیم.

به گزارش سایت خبری پرسون، جنگل های شمال کشور کلکسیونی از انواع گونه های گیاهی هستند که بسیاری از آنها بی نظیرند و فقط در جنگل های ایران رشد می کنند، یکی از این گونه های منحصر بفرد شمشاد جنگلی یا شمشاد هیرکانی است، درختچه ای همیشه سبز که فقط در شمال ایران و شرق قفقاز رشد می کند، در واقع گیاهی دارویی است و اکنون مطالعات زیادی با هدف تولید داروهای مقابله با سرطان بر روی آن انجام می شود.

شمشاد هیرکانی درختی همیشه سبز و بومی جنگل های هیرکانی در شمال ایران است که در فهرست گونه های گیاهی در خطر انقراض اتحادیه بین المللی حفظ طبیعت (IUCN) قرار دارد که متأسفانه از سال ۱۳۸۹ - ۹۰ با آفتی به نام بلایت که یک نوع قارچ است دست و پنجه نرم می کند که بنا به گفته دبیر مراجع کنوانسیون تنوع زیستی در این مدت حدود ۴۰ میلیون اصله شمشاد ۲۰۰ تا ۳۰۰ ساله را از دست داده ایم و دیگر قابل برگشت به طبیعت نیستند.

هادی کیادلیری دراین باره گفت: سال های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ بود که متوجه خشکیدگی درختان شمشاد در جنگل های شمال کشور شدیم، خشکیدگی از طرف غرب جنگل های شمال یعنی از سمت استان گیلان آغاز شد و توسعه یافت ، بعد از بررسی مشخص شد که نوعی قارچ عامل این خشکیدگی است که به سرعت هم منتشر می شود، ابتدا سطح آلودگی بسیار کم بود اما با سرعت گسترش یافت.

وی افزود: البته طغیان آفت میان درختان جنگلی امر جدیدی نیست و در کشورهای اطراف ما هم بارها مشاهده شده است اما از آنجا که شمشاد گونه ای نادر است و حتی در ایران هم در وسعت کمی آن هم فقط در جنگل های شمالی وجود دارد ضمن اینکه در جهان هم به نام گونه هیرکانیان معروف است، از این رو بسیار حایز اهمیت است بنابراین زمانی که شاهد طغیان آفت بودیم هشدارهای لازم را دادیم اما سازمان های متولی بسیار با تعلل موضوع را جدی گرفتند هر چند در آن زمان هم کار چندان برای جلوگیری از شیوع آفت انجام نشد.

وی اظهار داشت: این قارچ تمام شمشادهای ما را آلوده کرد تا به نزدیکی نوشهر رسید که در آن زمان پارک جنگلی سیسنگان را نیز دچار آلودگی شد و بسیاری از درختان شمشاد آن از بین رفت در مسیر هم تمام درختان شمشادی که ۲۰۰ تا ۳۰۰ سال عمر داشتند را خشک کرد، این قارچ با عوامل مختلفی مانند باد، باران، حیوانات و انسان ها منتشر می شود از این رو با سرعت زیادی فراگیر شد.

رئیس دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست دانشگاه علوم تحقیقات گفت: بعد از آن در سال ۱۳۹۴ بود که در پارک بنفشه چالوس کنار هتل خزر آفت دیگری با عنوان آفت برگ خوار طغیان کرد که فقط خاص شمشاد بود، این آفت یک پروانه است که برگ درختان شمشاد را می خورد و از بین می برد، در واقع به محض اینکه قارچ تا حدودی فروکش کرد آفت برگ خوار طغیان کرد، آن زمان بلافاصله هشدار دادیم تا سریع سرکوب شود اما به حدی اهمال کاری شد که این آفت تمام جنگل های شمشاد را در برگرفت ، در واقع پارک بنفشه کانون این آفت بود که می شد در همانجا آنرا کنترل کرد تا منتشر نشود ، همچنین یک منطقه گردشگری بود از این رو آفت با گردشگران سریع جابجا می شد اما اقدامی که بتواند آن را کنترل کند انجام نشد در حالی که در مراحل اولیه با ۱۰ میلیون تومان اعتبار قابل حل بود.

وی افزود: این حشره در مدت زمان کوتاهی گسترش یافت و به استان گلستان رسید و در یک چشم به هم زدن تمام شمال کشور را در بر گرفت، بنابراین دو عامل قارچ و پروانه برگ خوار با هم در مدت کوتاهی شمشادهای شمال کشور را نابود کردند، همان زمان برآوردی که از خسارات صورت گرفت نشان داد که ۴۰ میلیون درخت شمشاد خشک شده است، این هم قابل پیش بینی بود ، متأسفانه درختان خشک شده دیگر قابل برگشت نیستند، البته همان زمان عده ای می گفتند که این یک پروسه طبیعی است و درختان به مرور بر می گردند اما این حرف درستی نبود چون درختانی که همیشه سبز هستند و خزان ندارند اگر هر عاملی به برگ هایشان صدمه بزند ۹۰ درصد دیگر بر نمی گردند بنابراین آنهایی که آلوده و خشک شدند دیگر بر نمی گردند آنهایی که جان سالم به در بردند و آلوده نشدند، باقی می مانند.

کیادلیری در پاسخ به اینکه آیا می شد کاری کرد که تا این حد از درختان از بین نروند؟ گفت: بله اگر به موقع اقدامات صورت می گرفت قطعاً می شد، اما اول اینکه ما اصلاً سیستم کنترل و پایش نداریم همیشه می مانیم وقتی مشکلی پیش می آید تازه می خواهیم اقدام کنیم آن هم با تعلل در حالی که در طبیعت محدودیت های زیست محیطی داریم یعنی وقتی آفتی طغیان می کند دیگر هر عملی را نمی توان انجام داد نه سم پاشی مقدور است و نه کاری دیگر ، هم اینکه در بسیاری موارد مسیرها صعب العبور است، اما ما آن زمان دستورالعمل هایی تهیه کردیم که چه کار باید کرد کارگروه های تخصصی تشکیل شد اما دیگر برای نجات شمشادها دیر شده بود.

وی افزود: حتی اگر بانک بذر داشتیم شاید تا حدی می شد خسارات را جبران کرد، درختانی که برگ های خود را از دست دادند دیگر بذر تولید نمی کردند، آن زمان هم گفتیم حداقل بذر این درختان را جمع کنید که البته بسیار جزئی این کار انجام شد آن هم بعد از اینکه خیلی از توده های درختی را از دست داده بودیم که اصلاً پاسخگو نبود، بنابراین همان زمان گفتیم حالا که بذر جمع نکردید حداقل قلمه گیری کنید یعنی از توده هایی که هنوز آلوده

نشده اند قلمه گیری صورت گیرد تا در نهالستان های ایزوله پرورش داده شوند و زمانی که آفت فروکش کرد قلمه ها را در عرصه ها بکاریم یعنی همان جایی که قلمه ها گرفته شد دوباره همانجا بکاریم.

رئیس دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست دانشگاه علوم تحقیقات گفت: برای این کار یک دوره تخصصی تشکیل و قلمه هایی هم تولید شد اما کسی سراغی از این قلمه ها نگرفت حتی رایگان هم بودند، البته باید سازمان های متولی برنامه ریزی می کردند اما هر نهادی به گردن دیگری می انداخت این شد که خیلی از گونه های شمشاد را از دست دادیم.

وی تاکید کرد: شمشاد گونه نادری است و جزو ذخایر جنگلی ما محسوب می شد ، همچنین به علت ارزش و هم چون تعدادشان خیلی کم بود از دوره های قبل ممنوع القطع بود، همین الان هم در معرض انقراض قرار دارد چون از ابتدا هم جمعیت بسیار کمی داشت و اکنون نیز به علت طغیان این دو آفت جمعیت آن بسیار کمتر شده است .

کیادلیری ادامه داد: حتی اگر منقرض هم نشود قطعا ژن های زیادی از بین رفته است چون در این شرایطی که اکنون شمشادهای ما دارند، رانش ژنتیکی اتفاق می افتد در این حالت بسیاری از ژن ها را از دست می دهیم مثلا ممکن است ژن های غالب که موجب نگهداری این شمشادها در سال های گذشته شده اند را از دست بدهیم بنابراین بعد از خاموشی طغیان آفت هم دیگر نمی توانیم باقیمانده شمشادها را هم حفظ کنیم.

وی اظهار داشت: با این حساب انقراض کامل شمشادها خیلی دور نیست، برخی می گویند این یک پروسه طبیعی است در حالی که اصلا این طور نیست چون روند پروسه طبیعی فرق می کند، طبیعی یعنی اینکه در گذشته این وضعیت را داشتیم و شدت خشکیدگی در حد گذشته بود در حالی که اینطور نبود این طغیان فرق می کرد، یک مساله جدید بود و گونه هایی که تعدادشان کم است حادثه ای مانند این می تواند حتی ژن ها را از بین ببرد و این تنوع ژن است که ضامن بقای یک گونه است.

دبیر مراجع کنوانسیون تنوع زیستی درباره وسعت جنگل های شمشاد گفت: درباره وسعت جنگل های شمشاد آمار حدودی وجود دارد، برآوردها اعلام می کند که ۷۰ هزار هکتار جنگل شمشاد داریم که از این میزان ۴۰ هزار هکتار از بین رفته است که به نظر آمار دقیقی نیست ، البته زمانی که درصدد اصلاح سطح پراکندگی آفات برآمدند، دیدند که سطح پوشش جنگل های شمشاد بسیار در حال کم شدن است، شمشادها در بسیاری از نقاط به صورت توده ای و در وسعت ۲۰ ، ۵۰ یا ۱۰۰ هکتار زیست می کنند و چون به صورت فشرده در کنار هم قرار دارند از این رو به محض اینکه یکی از درختان آلوده می شد بلافاصله به همه درختان سرایت می کرد از این رو آفت با شتاب زیادی گسترش یافت.

وی تاکید کرد: شمشادها جزو ذخایر جنگلی ما هستند ، زمانی که منطقه ای به عنوان ذخایر جنگلی معرفی می شوند حتما گونه حساسی است و دلیل خاصی دارد که ذخیره جنگلی می شوند و ممنوع القطع اعلام می شوند، از آنجا که شمشاد بومی ایران است و در دنیا به نام ایران شناخته می شود یک گونه بسیار باارزش است، بنابراین نمی توان گفت که فقط درخت شمشاد از بین رفته است بلکه خودش یک زیستگاه بوده بنابراین باید گفت که یک زیستگاه نابود شده است. این در حالی است که ذخایر جنگلی باید مدام پایش شوند تا در صورت وقوع مشکل، بلافاصله برای رفع آن اقدام شود.

کیادلیری گفت: شمشادها جزو گونه های کلیدی محسوب می شوند و گونه خاص یک منطقه اند، مساله این است که جنگل های شمشاد زیستگاه هم هستند یعنی محل زندگی انواع موجوداتی هستند که به آنها وابسته اند، حتی این درختان به علت نوع پوششی که دارند مکان هایی تاریک و پوشیده ایجاد می کنند که می توانند محل زندگی و پناهگاه بسیاری از حیوانات باشند و موجودات ریز و میکروسکوپی که قابل دیدن نیستند نیز در کنار این گونه ها زندگی می کنند که با از بین رفتن آنها نابود می شوند، ضمن اینکه شمشادها درختانی با خاصیت دارویی هستند که درباره داروهای ضدسرطان بر روی آنها مطالعه می شود.

وی اظهار داشت: این آفات در مدت زمان ۳ تا ۴ سال درختان شمشاد زیادی را نابود کرد و اصلا هم مشخص نشد که این آفات چگونه وارد شدند و به درختان شمشاد زدند، حتی در زمان طغیان هم قرنطینه ای در کار نبود، مثلا جنگل سیسنگان محل برای گردشگری است و یکی از زیستگاه های درختان شمشاد است اما در آن زمان هیچ محدودیتی برای تردد ایجاد نشد و گردشگران به راحتی قارچ را جابجا می کردند.

منبع: ایرنا